

(E)Tuğg.Doç.Dr. Oktay BİNGÖL

Türkiye-Libya Güvenlik ve İş Birliği Antlaşması

Türkiye ile Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti arasında artan ikili işbirliği kapsamında deniz yetki alanlarının düzenlenmesi anlaşmasıyla eş zamanlı olarak güvenlik ve askeri işbirliği alanında da adımlar atıldı. Bu notta Türkiye'nin Libya'da iç savaşa taraf olmasının önünü açacağı eleştirilerine neden olan anlaşmanın kapsamı ve müteakip gelişmeler değerlendirilmektedir.

Anlaşma İçeriği

Türkiye-Libya Güvenlik ve Askeri İşbirliği Anlaşması, 27 Kasım 2019'da İstanbul'da imzalandı. Üç yıl süreyle geçerli olacağı, sonrasında da birer yıllık sürelerle uzatılacağı ancak sona ermesi halinde devam eden programların etkilenmeyeceği belirtilen anlaşmaya göre;

- Libya'da Ani Müdahale Kuvveti kurulmasına Türkiye eğitim, danışmanlık, malzeme ve planlama desteği verecek,
- Türkiye'de ve Libya'da ortak 'Savunma ve Güvenlik İşbirliği Ofisi' kurulabilecek,
- Kara, deniz ve hava araçları, silahları, eğitim üsleri tahsis edilebilecek, bu durumda mülkiyet, tahsis edilen ülkeye ait olacak,
- Ortak askeri planlama, eğitim ve silahların kullanılmasına yönelik danışmanlık verilebilecek,
- Ortak tatbikatlar, istihbarat paylaşımı, "barışı koruma" operasyonları yapılabilecek,
- Libya'ya "Misafir Personel" olarak adlandırılan 'savunma ve güvenlik kuruluşu mensubu siviller' ve birlikler gönderilebilecek,
- Askeri gereçler hibe edilebilecek, satılabilecek ya da kiralanabilecek.

Anlaşma, teknoloji transferi için Libya'ya lisans verilmesinin de önünü açıyor.

Anlaşma 21 Aralık 2019'da TBMM'de onaylandı. Libya Meclisine götürülmedi, anlaşmanın tarafı olan Ulusal Mutabakat Hükümetince (UMH) onaylandı.

Anlaşmaya Rusya başta olmak üzere Libya iç savaşına müdahil olan devletler (Katar hariç) tepki gösterdi. Rusya Dışişleri Bakanlığının bir yetkilisi, çok endişeli olduklarını belirtti.

Libya'nın destek talebi, tezkere ve Türk askeri konuşlanması

26 Aralık 2019'da Libya UMH Türkiye'den askeri destek talep etti. 02 Ocak 2020'de Libya'ya asker gönderilmesine ilişkin Cumhurbaşkanlığı tezkeresi TBMM'de 184 ret oyuna karşı 325 kabul oyuyla kabul edildi.

Tezkere ile Cumhurbaşkanına TSK'yi Libya'da kullanma yetkisi bir yıl süreyle verildi.

Libya Tezkeresi Metninin önemli bölümleri şu şekildedir.

«...Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti tarafından talep edilen desteği sağlamak, bu süreç sonrasında meydana gelebilecek gelişmeler istikametinde Türkiye'nin yüksek menfaatlerini etkili bir şekilde korumak ve kollamak, gelişmelerin seyrine göre ileride telafisi güç bir durumla karşılaşmamak için süratli ve dinamik bir politika izlenmesine yardımcı olmak üzere hudut, şümül, miktar ve zamanı Cumhurbaşkanınca takdir ve tayin olunacak şekilde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin gerektiği takdirde Türkiye sınırları dışında hareket ve müdahalede bulunmak üzere yabancı ülkelere gönderilmesi, bu kuvvetlerin Cumhurbaşkanının belirleyeceği esaslara göre kullanılması...bunlara imkan sağlayacak düzenlemelerin Cumhurbaşkanı tarafından belirlenecek esaslara göre yapılması ... »

Metinde görüleceği üzere TSK'nin Libya'ya gönderilmesinde siyasi ve askeri hedefler belirsiz olduğu gibi, kuvvet kullanma esasları, kuvvetin kapsamı, angajman kuralları vb. hususlar ve hareket esasları Cumhurbaşkanı kararına bırakılmıştır. Bu nedenle toplumsal ve ulusal uzlaşmayı yansıtmadığı konusunda eleştiriler yapılmaktadır.

Açık kaynaklardan alınan bilgilerde; Tezkere sonrası süreç içinde bir korgeneral komutasında komuta grubu, irtibat personel, özel kuvvetler, radar ve hava savunma unsurlarından oluşan küçük askeri birlik Trablus'a konuşlanmıştır.

ÖSO unsurlarının da Libya'ya geçtiği iddialar arasındadır. Bunların Türkiye'nin asker gönderme kararı ile bağı hakkında tahminler yapılmaktadır. Ancak resmen doğrulanmamıştır.

Bu noktada halen yurt dışında Türk askeri konuşlanması hakkında bazı tespitler yapmak gereklidir. Türkiye 12 ayrı yerde kuvvet bulundurmaktadır.

• Irak: 1994'den beri Irak'ın kuzeyinde dönemlere göre Türk askeri kuvveti değişmektedir. Zaman zaman Irak Hükümeti ile anlaşmazlık yaşanmaktadır

• Suriye: Barış Pınarı, Zeytin Dalı ve Fırat Kalkanı ile İdlib gözlem noktalarında birkaç binle ifade edilebilecek kuvvet vardır. Bu kuvvetlerin bir bölümü karşılıklı destek mesafesinde değildir ve anavatan destek ve takviyesinde zorluklar yaşanmaktadır. Bir bölümü çatışan taraflar arasında kaldığından Türk askerinin zayıfına neden olmaktadır.

• Afganistan: ISAF kapsamında muharip olmayan görevler için 500-700 arası asker ve sivil uzmanlar bulunmaktadır.

• Azerbaycan: Eğitim destek grubu görev yapmaktadır.

• Katar: El Rayyan üssünde sayıları birkaç yüzle ifade edilen Türk askerleri bulunmaktadır.

• Somali: Mogadişu'da askeri varlık bulunmaktadır

• Arnavutluk'ta yaklaşık 100, Bosna Hersek'te yaklaşık 250, Kosova'da ise 400 civarı asker bulunmaktadır.

• KKTC'de yaklaşık bir kolordu görev yapmaktadır.

Bu kuvvetlerin belirli periyotlarla rotasyonu, ikmal ve iaşesi, birbirlerine uzak coğrafyalarda konuşlanmış olmanın zorlukları, geçici komuta kontrol düzenlemelerinin yarattığı sorunlar ve TSK'nin teşkilatının bu tür konuşlanmaların etkinlikle görev yapmasına elverişli olup olmadığı ayrıca ve özenle tartışılması gereken sorunlardır. Benzer bir tartışmanın bu konuşlanmaların ulusal çıkarlarla uyumu konusunda da usulüne uygun yapılmasında yarar vardır.

Değerlendirme

Türk askerinin yapacağı görevler Tezkere’de açık değildir, Cumhurbaşkanı tarafından belirlenecektir. Esaslar ve angajman kuralları belirlenirken Türkiye’nin yurt dışındaki konuşlanmalarda geleneksel olarak muharip görevler almamayı ve çatışmalara taraf olmamayı ilke edindiğini vurgulamak gereklidir. Türk askeri aynı zamanda çatışan herhangi bir tarafın destekçisi durumuna düşmeden görevini yürütmüştür. Bu nedenle Türk birliklerinin sembolleri sıklıkla diğer orduların askerlerinizce bir güvence olarak kullanılmıştır.

Libya’da durum oldukça farklıdır. Ulusal Mutabakat Hükümetinin güçsüz ve zayıf, Haftar’ın kuvvetli pozisyonu ile ÖSO vb. milis yapılarının provokasyona uygun yapısı Türkiye’yi çatışmaya karışmaya zorlayabilir. Rusya, Mısır ve BAE gibi aktörlerin Haftar’a askeri artan desteği ve Haftar’ın ABD ve Avrupa bağlantıları diğer bir risk alanıdır.

Türkiye'nin Suriye ve Libya'da uyguladığı/uygulayacağı politikalar arasında benzerlik kurarak kararlar vermek yanıltıcı olabilir. Çatışma alanında da askeri gücü kullanarak ya da tehdit aracı olarak göstererek siyasi alanda söz sahibi olma yaklaşımı kısmen başarı vadedmekle birlikte riskler taşımaktadır.

Suriye topraklarında 2016 yılı Ağustos ayından itibaren düzenlenen üç askeri operasyon hem ABD hem de Rusya ile belirli bir uzlaşıyla yapıldı. Suriye Türkiye’ye sınırdaş olduğundan başta terör olmak üzere güvenlik ve mülteci sorunları operasyonlara meşruiyet sağladı. Libya’da Suriye’de uygulanan stratejinin aynı sonuçları vermesini beklemek yanıltıcıdır. Kuvvet kullanma anlamına gelecek faaliyetler için BM şartı 51. maddesinin (meşru müdafaa) uygulanabilirliği burada tartışmalıdır. UMH’nin davetini temel almak ve kolektif savunmayı işletmek ise Türkiye’nin de imzaladığı Berlin Konferansı sonuç bildirisi kararlarında görüldüğü üzere uluslararası hukuka göre hassasiyetler taşımaktadır.

ÖSO unsurlarının Libya krizi bağlamında resmi ve meşru sıfatı yoktur. Uluslararası hukukta paralı asker, çete vb. kapsamına sokulabilir. Destekleyen ve kullanan devletlerin asker ve sivil personeline Uluslararası Ceza Mahkemesi yargılama yetkisi içinde bireysel saldırı suçu yöneltilir.

Türkiye’nin ulusal çıkarları için bölgesel ve küresel aktörlerden destek alınmasının, çok taraflı ve temkinli diplomasi yürütülmesinin ve Libya’da çatışmaya hiçbir koşulda taraf olunmamasının gerekli olduğu değerlendirilmektedir.

Bu belgede yer alan hususların **tüm sorumluluğu yazarlara ait olup** MSE’ye üyelerini bağlamaz.

Bu belgenin her hakkı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu esasları çerçevesinde MSE’ye aittir.

Alıntılarda <http://merkezstrateji.com/> uzantısının verilmesi, belgenin tamamına ulaşılabilmesi için zorunlu tutulmuştur.